

The Appropriateness of the Evaluation Questions of the Texts in the 9th Grade Turkish Language and Literature Textbook to the Reading Outcomes in the Curriculum

Selahattin TOPBAŞ

Ministry of National Education, Malatya-Türkiye

Article History

Submitted: 21.05.2021
Accepted: 05.10.2021
Published Date: 09.10.2021

Keywords

TAT course curriculum,
reading outcomes, text
evaluation questions

DOI: 10.29129/inujgse.940345

Abstract

Purpose: In this study, it was aimed to determine the compatibility of the text evaluation questions in the TAT textbook prepared by Conclusion Publications for the 9th grade with the reading outcomes in the 2018 Turkish Language and Literature Course (Grades 9-12) Curriculum.

Design & Methodology: In the study, case study from qualitative research designs was preferred in line with the purpose and the sample of the research was determined through purposeful sampling. The evaluation questions of poetry, narrative (telling) literary text, theater and instructive (informative) texts in the textbook were matched with the relevant reading outcomes in the Program.

Findings: In this part of the study, the relationships of the questions "Preparation", "Understanding and Analyzing the Text" and "Activity" regarding the 4 sub-problem sentences were interpreted by tabulating the reading outcomes.

Implications & Suggestions: With the study, it was determined that the "Preparation" questions belonging to poetry, narrative (based on narrative) literary text, theater and instructive (informative) texts had little relevance to the outcomes, while it was concluded that the questions of "Understanding and Analyzing the Text" and "Activity" were completely related. has been reached. However, it was determined that some of the gains were repeated and some of the gains were not measured at all. For this reason, suggestions were made such as the regular distribution of reading achievements to text evaluation questions, and similar studies to be done in relation to other gains.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlere Ait Değerlendirme Sorularının Öğretim Programındaki Okuma Kazanımlarına Uygunluğu

Selahattin TOPBAŞ

Milli Eğitim Bakanlığı, Malatya-Türkiye

Makale Geçmişi

Geliş: 21.05.2021

Kabul: 05.10.2021

Yayınlanma Tarihi: 09.10.2021

Anahtar Sözcükler

TDE dersi öğretim programı,
okuma kazanımları, metin
değerlendirme soruları

DOI: 10.29129/inujse.940345

Öz

Amaç: Bu çalışmada, 9. sınıflar için Sonuç Yayınları tarafından hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki metin değerlendirme sorularının, 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki okuma kazanımları ile uyumunu tespit etmek amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmada amaç doğrultusunda nitel araştırma desenlerinden durum çalışması tercih edilmiş ve araştırmanın örnekleme, amaçlı örneklem yoluyla belirlenmiştir. Ders kitabındaki şiir, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin, tiyatro ve öğretici (bilgilendirici) metinlere ait değerlendirme soruları, Program'daki ilgili okuma kazanımları ile eşleştirilmiştir.

Bulgular: Çalışmanın bu bölümünde, 4 alt problem cümlesiyle ilgili olarak "Hazırlık", "Metni Anlama ve Çözümleme" ile "Etkinlik" sorularının okuma kazanımlarıyla ilişkileri tablolastırılarak yorumlanmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler: Çalışma ile şiir, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin, tiyatro ve öğretici (bilgilendirici) metinlere ait "Hazırlık" sorularının kazanımlarla çok az ilgili olduğu tespit edilirken "Metni Anlama ve Çözümleme" ile "Etkinlik" sorularının tamamen ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bazı kazanımların tekrarlandığı bazı kazanımların ise hiç ölçülmediği de tespit edilmiştir. Bundan dolayı okuma kazanımlarının metin değerlendirme sorularına düzenli dağılımı, benzer çalışmaların diğer kazanımlarla ilgili olarak da yapılması gibi önerilerde bulunulmuştur.

GİRİŞ

Ülkemizde ana dili eğitimi, ilk ve ortaokulda Türkçe, ortaöğretimde (lisede) ise Türk Dili ve Edebiyatı (TDE) dersi adı altında düzenli olarak verilmektedir. Öğrencilerin Türkçeyi doğru kullanma ve anlama becerilerini geliştirmeyi amaçlayan Türk Dili ve Edebiyatı dersi, onların dil zevkini, bilgisini geliştirmek; ifade gücünü artırmak için büyük önem arz etmektedir (Erdem ve Topbaş, 2017).

TDE eğitiminin amacı büyük şair ve yazarlar yetiştirmek değil; öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak güzel biçimde ifade edebilmesi, edebî eserlerdeki anlamları yorumlayabilmesi ve eserlerin sanat değerini kavrayabilmesi için gerekli olan becerileri kazanmalarını sağlamaktır (Kavcar, 1993). TDE dersinde ana dili eğitimiyle ilgili bu amaçlara ulaşmak için yenilenen öğretim programları kullanılmaktadır.

Türkçe ve edebiyat öğretiminin programlı ve şuurulu bir şekilde verilmesi Atatürk'le başlamıştır (Dursunoğlu, 2006). Ortaöğretim kurumlarında dil ve edebiyat eğitimi için ilk program 1924'te hazırlanmıştır. Sonra ise sırasıyla 1927, 1929, 1934, 1938, 1942, 1949, 1952, 1954, 1957, 1976, 1991, 1992, 2005, 2015, 2017, 2018 programları hazırlanarak uygulanagelmıştır. 2005'ten itibaren, genel adıyla, TDE dersi öğretim programları dört beceriyi (dinleme, konuşma, okuma, yazma) esas alarak bu becerileri geliştirme amaçlı hazırlanmıştır. Bu yönüyle ortaokul Türkçe dersi öğretim programlarını tamamlama özelliğine kavuşmuştur. 2015'ten itibaren ise programlar tür ve beceri merkezlidir. Türleri merkeze alarak becerileri kazandırmak hedeflenmiştir. Bu çalışma 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9-12. sınıf) Öğretim Programı baz alınarak hazırlanmıştır.

Program'da kazanımlar "okuma, yazma, sözlü iletişim (dinleme ve konuşma)" olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Okumayla ilgili kazanımlar "Şiir, Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metinler, Tiyatro, Bilgilendirici (Öğretici) Metinler" şeklinde sınıflandırılmıştır. Yazma kazanımları ayrı olarak verilirken sözlü iletişim kazanımları ise "konuşma" ve "dinleme" şeklinde iki alt başlığa ayrılmıştır (s. 17). Bu kazanım ve kazanım sayılarını gösteren tablo aşağıda verilmiştir:

Tablo 1.

2018 TDE Dersi Öğretim Programı Kazanım Sayısı Tablosu

Kazanım	Kazanım Sayısı
A) OKUMA (METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME)	
1. Şiir	13
2. Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metin	16
3. Tiyatro	14
4. Bilgilendirici (Öğretici) Metin	15
B) Yazma	12
C) SÖZLÜ İLETİŞİM	
1. Konuşma	17
2. Dinleme	8

2018 Programı'nda toplam 95 kazanım bulunmaktadır. Toplam 58 kazanımla en çok kazanım okuma becerisine ayrılmıştır. Bu kazanımlar metin türlerine göre de tasnif edilmiş olup şiirin 13, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metnin 16, tiyatronun 14 ve bilgilendirici (öğretici) metnin 15 kazanımı yer almaktadır. Yazma becerisine ait 12 kazanım varken sözlü iletişim ana başlığı adı altında verilen konuşma becerisinin 12, dinleme becerisinin ise 8 kazanımı bulunmaktadır.

TDE eğitiminde, dil eğitiminden farklı olarak beceriler arasında bir hiyerarşiden söz etmek ve önceliği okuma becerisine vermek gerekir (Bilgin Topçu, 2014). Bundan dolayı 2018 Programı'nda en çok kazanımı bulunan beceri okumadır. Tüm becerilere ait kazanımların neredeyse üçte ikisini oluşturmaktadır ve bu

yönüyle Program'da daha da önemsenmiş durumdadır. Okuma "yazılı metnin üretildiği dilin anlamsal ve dil bilgisel özelliklerini tanıyan bireylerin, belirli amaçlar doğrultusunda, hızlı bir biçimde kod çözerek ve birtakım stratejiler kullanarak gerçekleştirdikleri, duyuşsal yönü de olan yinelemeli bir anlamlandırma sürecidir" (Ülper, 2010, 3). Güneş (2014, 141), okuma öğretiminin en önemli amacını "yazılı dil becerilerini geliştirmek ve sözlü dil becerileriyle bütünleştirmektir." şeklinde tanımlar ve okumayı bütün bireysel becerilerin merkezine koyar. Birey, okuyarak bilgiye ulaşmakta, bilgiyi kullanmakta, kendini geliştirmekte ve bilgi teknolojilerinden yararlanmaktadır. "Okuma, insanın dünyasını genişleten, kişiliğini biçimlendiren, onu başkalarına bağlayan önemli bir etkidir." (Demirel, 1999, 61).

Okumakta amaç anlamaktır. Okunan metnin içeriğini kavramak, onunla ilgili yorumlar yapabilmek, kelimelerin, kelime gruplarının ve cümlelerin bağlamda kazandıkları anlam değişikliklerini fark etmek okuma kazanımları açısından önemlidir. Programda yer alan temel amaç ve alt kazanımlar, öğrenme-öğretme süreci etkinlikleri ve ölçme değerlendirme süreçleri bir döngü içerisinde birbirini tamamlayan unsurlar olduğundan ders kitaplarında, okunan metinlerden önce ve sonra eserin özellikle anlam boyutuyla ilgili çeşitli sorular ve etkinlikler yer almaktadır (Göçer, 2015).

Bu çalışma, 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki "Şiir, Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metin, Tiyatro, Bilgilendirici (Öğretici) Metin" türlerine ait metin değerlendirme sorularının, Program'daki okuma kazanımlarına uygunluğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada metinlerle ilgili "Hazırlık, Metni Anlama ve Çözümleme, Etkinlik" sorularının Program'daki okuma kazanımlarıyla eşleştirilmesi yapılarak ders kitabı bu açıdan değerlendirilmiştir.

Problem Durumu

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı, tür ve beceri merkezlidir. Dört beceri içerisinde en çok kazanım okumaya aittir. Öğretim programlarının somutlaşmış hâli olan ders kitabında, metinlerden önce ve sonra yer alan okuma kazanımı ile ilgili soruların hedeflenen kazanımlarla örtüşmesi önemlidir. TDE dersinin temelini oluşturan 9. sınıftaki dersin, metinleri ve verdiği kazanımlar bu açıdan daha da önem taşımaktadır. Alanyazın incelemesinde, ilköğretim Türkçe ders kitaplarıyla ilgili bazı çalışmalar bulunmasına rağmen ortaöğretim düzeyinde, ders kitaplarındaki metin değerlendirme soruları ile okuma kazanımları arasındaki ilişkiye dair herhangi bir çalışmaya rastlanmadı. Ortaöğretim düzeyinde olan Savaşkan'ın (2016) çalışması, üç Türk edebiyatı ders kitabındaki metin altı soruların, bilişsel alan basamaklarına ve cevap kaynaklarına göre ayrı ayrı sınıflandırılarak değerlendirilmesinden ibarettir. Çetin ve Kılıç'ın (2019) çalışması ise 9. sınıf TDE ders kitabı hakkındaki öğretmen görüşlerini içermektedir.

Bu çalışmada, 2018 TDE Dersi Öğretim Programı'na uygun olarak Sonuç Yayınları tarafından hazırlanan 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabındaki metinlere ait değerlendirme sorularının programdaki okuma kazanımlarıyla uyumunu tespit etmek amaçlanmış ve bunun için "9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?" problem cümlesiyle ilgili olarak aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

- 9. sınıf TDE ders kitabındaki öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?
- 9. sınıf TDE ders kitabındaki şiir türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?
- 9. sınıf TDE ders kitabındaki tiyatro türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?
- 9. sınıf TDE ders kitabındaki bilgilendirici (öğretici) metin türleriyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinde “durum çalışması” tercih edilmiştir. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır.” (Creswell, 2013: 97) Bu araştırmada ortaöğretim 9. sınıf TDE ders kitabı, okuma becerisi kazanımları açısından değerlendirildiği için araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2018 TDE Dersi Öğretim Programı’ndaki okuma kazanımları doğrultusunda hazırlanan 9. sınıf TDE ders kitaplarında bulunan okuma becerisi ile ilgili değerlendirme (Hazırlık, Metni Anlama ve Çözümleme, Etkinlik) soruları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemine; amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş Sonuç Yayınları’na ait 9. sınıf TDE ders kitabında yer alan şiir, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metinlerden hikâye, tiyatro, bilgilendirici (öğretici) metinlerden biyografi/otobiyografi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Nitel araştırmanın veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem ve dokümanlardır. Bu araştırma, 2018 TDE Dersi Öğretim Programı’na göre Sonuç Yayınları’nca hazırlanan 9. sınıf ders kitabını okuma kazanımları açısından incelemeyi amaçladığından araştırmada doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bu tür çözümlenmeler elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlanmış olarak sunmayı amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Veriler analiz edilirken içerik çözümlemesi yöntemine uygun olarak aşağıdaki adımlar izlenmiştir. İlk olarak örneklem olarak seçilen TDE ders kitaplarındaki ilgili metin türlerine ilişkin “Hazırlık”, “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının sayıları belirlenmiştir. İkinci olarak soruların kazanımlarla ilgisi belirlenmiş ve tablolar hâlinde verilmiştir. Tabloda “Hazırlık” soruları için “H.S.”, “Metni Anlama ve Çözümleme” soruları için “M.A.Ç.S.” ve “Etkinlik” soruları için ise “E.S.” kısaltmaları kullanılmıştır. Kısaltmaların altına parantez içine ilgili soru türünün sayısı yazılmıştır: (2), (6)... Kazanım numaralarının bulunduğu satıra, ilgili soru türünden hangi soru hangi kazanımla ilgili ise kazanımın doğrusuna o sorunun numarası yazılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda metinlere ait okuma becerisiyle ilgili soruların ve etkinliklerin Program’daki kazanımlarla ilişkisi örneklerle değerlendirilmiştir. Bu işlem yapılırken türlerin ders kitabındaki sırası göz önünde bulundurulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Ortaöğretim TDE ders kitapları, 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı’na uygun olarak hazırlanmıştır. Bundan dolayı metinler merkeze alınarak becerilerin kazanımlarına yönelik çeşitli sorular ve etkinliklere yer verilmiştir. Sonuç Yayınları tarafından hazırlanan Türk Dili Edebiyatı Ders Kitabı 9’un “Kitabımızı Tanıyalım” bölümünde “okuma” becerisiyle ilgili olarak “Hazırlık, Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları, Metin ve Türle İlgili Açıklamalar, Yazarın Biyografisi, Dil Bilgisi” başlıkları altında yapılan çalışmalar yer almaktadır.” açıklaması vardır (s. 8). Ancak okuma kazanımları için değerlendirme soruları “Hazırlık”, “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” başlıkları altında bulunmaktadır. Bu çalışmada metin değerlendirme soruları ile bunların karşılık geldikleri kazanımlar

eşleştirilerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Sorular ile kazanımlar tablolar hâlinde eşleştirildikten sonra yorumlanmıştır.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu başlık altında araştırmanın birinci alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili bulgular analiz edilip yorumlanmıştır.

Öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metinler okuyucuda estetik haz uyandırma amacı güden sanatsal metinlerdir. Bir olay etrafında kişi/kahraman, yer ve zaman gibi unsurları barındıran bu metinler hikâye, roman, destan, efsane, masal, fabl gibi çeşitlere ayrılmaktadır. Bu türler içerisinde hikâye ve roman tüm sınıf seviyelerinde (9, 10, 11, 12) işlenirken destan, efsane masal, fabl, mesnevi sadece 10. sınıf seviyesinde yer almaktadır (MEB, 2018).

2018 TDE Dersi Öğretim Programı’ndaki öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metinlere ait okuma kazanımları 16 tane olup diğer türlerin her birinden daha fazladır. Program’daki bu okuma kazanımları aşağıda verilmiştir.

- A.2. 1. *Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.*
- A.2. 2. *Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirler.*
- A.2. 3. *Metnin tema ve konusunu belirler.*
- A.2. 4. *Metindeki çatışmaları belirler.*
- A.2. 5. *Metnin olay örgüsünü belirler.*
- A.2. 6. *Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.*
- A.2. 7. *Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.*
- A.2. 8. *Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirler.*
- A.2. 9. *Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler.*
- A.2. 10. *Metnin üslup özelliklerini belirler.*
- A.2. 11. *Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.*
- A.2. 12. *Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.*
- A.2. 13. *Metni yorumlar.*
- A.2. 14. *Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.*
- A.2. 15. *Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.*
- A.2. 16. *Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar (s. 21-22).*

İncelenen 9. sınıf TDE ders kitabında öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türlerinden hikâyeye ait iki metin (Elli Kuruş, Birtakım İnsanlar) yer almaktadır. Bu metinler ile ilgili değerlendirme sorularının Program’daki okuma kazanımlarına uygunluğuna ait bulgular Tablo 2’de verilip analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 2.

Öyküleyici (Anlatmaya Bağlı) Edebî Metin Türüyle İlgili Metin Değerlendirme Sorularının Okuma Kazanımlarına Uygunluğu

Kazanım No.	Metnin Adı (Hikâye)					
	Elli Kuruş			Birtakım İnsanlar		
	H. S. (3)	M.A.Ç.S. (7)	E. S. (6)	H. S. (3)	M.A.Ç.S. (3)	E. S. (5)
2.1	-	-	-	-	-	-
2.2	-	6	-	-	-	-
2.3	-	1	-	-	-	-
2.4	-	-	-	-	-	-
2.5	-	4	-	-	1	-
2.6	-	-	1	-	2	-
2.7	-	2	-	-	-	-
2.8	-	-	-	-	-	-
2.9	-	-	2,3	-	-	1,2,4
2.10	-	-	-	-	-	-
2.11	-	-	-	-	-	-
2.12	-	5	4	-	-	3
2.13	-	3	-	3	-	-
2.14	2	7	-	-	-	-
2.15	-	-	-	-	-	-
2.16.	-	-	5,6	-	3	5

Tablo 2'ye göre ders kitabındaki öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebi metin türlerinden hikâye ile ilgili olarak ilk metin "Elli Kuruş"tur. Bu metnin 3 "Hazırlık" sorusundan sadece bir tanesi (2. Bir sanatçının eserinde kendi yaşamından izler taşımasını nasıl değerlendiriyorsunuz?), okuma kazanımlarından "A.2. 14." ile ilgili diğer iki soru (1. Sözüde durma, doğruluk, merhamet, yardımlaşma vb. erdemlerin bir toplumun geleceğinde ne gibi etkileri olduğunu arkadaşlarınızla tartışınız.) herhangi bir kazanımla ilgili değildir. 7 tane olan "Metni Anlama ve Çözümleme" sorularından 1.si (Okuduğunuz hikâyenin konusunu ve temasını bulunuz.), okuma kazanımlarından "A.2. 3."; 2.si, "A.2. 7."; 3.sü, "A.2. 13.", 4.sü "A.2. 5."; 5.si, "A.2. 12."; 6.sı "A.2. 2." ve 7.si (Aşağıda Orhan Kemal'in edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. "Elli Kuruş" hikâyesine yazarın bu özelliklerinden hangilerinin yansıdığını tespit ediniz.), "A.2. 14." ile ilgilidir. Her bir soru farklı bir kazanımı ölçmeyi amaçlamaktadır. 6 "Etkinlik" sorusunun 1.si, "A.2. 6.", 2.si (...Buna göre okuduğunuz hikâyede öyküleyici anlatımın ağır bastığı bölümleri bulunuz.) ve 3.sü (...Buna göre "Elli Kuruş" hikâyesinde diyalog tekniğinin uygulandığı bölümleri göstererek bu tekniğin olay örgüsüne ne gibi katkı sağladığını söyleyiniz.), "A.2. 9."; 4.sü, "A.2. 12."; 5 ve 6.sı ise "A.2. 16." kazanımlarına uygundur. 2 ve 3 ile 5 ve 6. sorular aynı kazanımları ölçmek isterken 1 ve 4. sorular farklı kazanımları ölçmeyi amaçlamaktadır. "Elli Kuruş" başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından "Hazırlık" sorularının sadece bir tanesi okuma kazanımlarıyla ilişkili olarak "Metni Anlama ve Çözümleme" ile "Etkinlik" sorularının tamamı kazanımlarına uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (E.S. 2,3; 5,6) bazı kazanımlarla (1, 4, 8, 10, 11, 15) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

"Birtakım İnsanlar" başlıklı diğer metnin üç "Hazırlık" sorusundan sadece biri (3. Aşağıdaki tiyatro parçasında yazarın vermek istediği iletiyi bulunuz. Bu iletiye katılıp katılmadığınızı söyleyiniz.), tiyatro türüne ait okuma kazanımlarından "A.3. 11." ile ilgili diğer iki soru kazanımlarla ilgili değildir. 3 tane olan "Metni Anlama ve Çözümleme" sorularından 1.si (Okuduğunuz hikâyede bir olaydan söz edilebilir mi? Neden?), "A.2. 5."; 2.si, "A.2. 6.", 3.sü ise "A.2. 16." ile ilgilidir. Her bir soru farklı bir kazanımı ölçmeyi amaçlamaktadır. 5 "Etkinlik" sorusunun 1.si (...Buna göre "Birtakım İnsanlar" hikâyesinden betimleyici anlatımın kullanıldığı paragrafları bularak buralarda nelerin betimlendiğini söyleyiniz.) ve 2.si (... Buradan hareketle iç konuşma tekniğinin uygulanması hikâyenin anlatımına nasıl katkı sağlamıştır? Açıklayınız.),

“A.2. 9.”; 3. ve 4.sü, “A.2. 12.” ve 5.si ise “A.2. 16.” kazanımlarına uygundur. 1 ve 2. ile 3 ve 4. sorular aynı kazanımı ölçmek isterken 3 ve 5. sorular farklı kazanımları ölçmeyi amaçlamaktadır. “Birtakım İnsanlar” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının sadece bir tanesi okuma kazanımlarıyla ilişkiyken “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (E.S. 1, 2 ve 4) bazı kazanımlarla (1, 2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 14, 15) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

Ders kitabında, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türlerinden hikâye örnek metinleriyle ilgili değerlendirme sorularına genel olarak bakıldığında bazı okuma kazanımlarının tekrar eden sorularla ölçülmesine rağmen 1, 4, 8, 10. 11 ve 15. kazanımların hiçbir örnek metnin ilgili sorusunda yer almadığı söylenebilir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu başlık altında araştırmanın ikinci alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki şiir türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili bulgular analiz edilip yorumlanmıştır.

Duygu, düş ve hayallerin sözlü veya yazılı olarak ahenkli ve etkileyici şekilde anlatıldığı edebî tür olan şiir, dil öğretiminde en önemli türlerden biridir. Şiirin, ahenkli olması, bu türde kelimelerin değişik bağlam ve anlamlarda kullanılması, imgeler ve sanatlara yer verilmesinden dolayı kendine özgü bir dili vardır. Kendine ait dili ve mısralardan oluşan yapısından dolayı diğer türlerden belirgin bir şekilde ayrılan şiir, kulağa hoş gelerek ritim duygusu uyandırması, az sözle çok şey anlatması, dilimizin güzelliklerini barındırması gibi özellikleriyle büyük küçük herkesin dikkatini çekmektedir. Ses uyumlarını fark eden kişi/öğrenci, metni dinlemek ve okumaktan zevk almakta, zamanla bu tür metinler yazmaya ve şiirle konuşmasını daha etkili hâle getirmeye çalışmaktadır. Öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede bu ve benzer katkılarından dolayı şiir, tüm sınıf seviyelerinde (9, 10, 11, 12) yer almaktadır.

2018 TDE Dersi Öğretim Programı’ndaki şiirle ilgili olan 13 okuma kazanımı aşağıda verilmiştir.

- A.1. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.
- A.1. 2. Şiirin temasını belirler.
- A.1. 3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirler.
- A.1. 4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit eder.
- A.1. 5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirir.
- A.1. 6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirler.
- A.1. 7. Şiirde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.
- A.1. 8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.
- A.1. 9. Şiiri yorumlar.
- A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.
- A.1. 11. Türün/biçimin ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. Türün/biçimin ve dönemin/akımın diğer önemli yazar ve eserleri 10, 11 ve 12. sınıf düzeylerinde ele alınacaktır.
- A.1.12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.
- A.1. 13. Metinler arası karşılaştırmalar yapar. (s. 19-20)

İncelenen 9. sınıf TDE ders kitabında şiir türüne ait beş metin (Kaldırımlar, Bingöl Çobanları, Mohaç Türküsü, Kerem Gibi, Dost) yer almaktadır. Bu metinler ile ilgili değerlendirme sorularının Program’daki okuma kazanımlarına uygunluğuna ait bulgular Tablo 3’te verilip analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 3.

Şiir Türüyle İlgili Metin Değerlendirme Sorularının Okuma Kazanımlarına Uygunluğu

Kazanım No.	Metnin Adı (Şiir)														
	Kaldırımlar			Bingöl Çobanları			Mohaç Türküsü			Kerem Gibi			Dost		
	H. S.	M.A. Ç.S.	E. S.	H. S.	M.A. Ç.S.	E. S.	H. S.	M.A. Ç.S.	E. S.	H. S.	M.A. Ç.S.	E. S.	H. S.	M.A. Ç.S.	E. S.
	(3)	(6)	(4)	(3)	(11)	(2)	(3)	(5)	(5)	(2)	(13)	(0)	(3)	(7)	(3)
1.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.2	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-
1.3	-	5,6	-	-	8	-	-	3,4,5	-	-	8,9,12	-	-	5	-
1.4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-
1.5	-	2,4	-	-	6,7,11	-	-	2	1,3	-	10	-	-	4	-
1.6	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-
1.9	-	1	-	3	1,3,5,9,10	-	-	1	-	-	2,3,4,7	-	-	3	-
1.10	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-
1.11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.12	-	-	3,4	-	-	2	-	-	2,5	-	13	-	-	6,7	3
1.13	3	-	1,2	-	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	1,2

Tablo 3'e göre ders kitabındaki şiir türüyle ilgili ilk metin "Kaldırımlar" başlıklı şiirdir. Bu metnin 3 "Hazırlık" sorusundan sadece bir tanesi (3. Aşağıda verilen şiirleri inceleyerek bu şiirlerin ortak yönünü bulunuz.), okuma kazanımlarından "A.1. 13." ile ilgiliyken diğer iki soru (2. Cahit Zarifoğlu'nun "Bir şehir kadar kalabalıktır bazılarının yalnızlığı." sözünden ne anladığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.) herhangi bir kazanımla ilgili değildir. 6 tane olan "Metni Anlama ve Çözümleme" sorularından 1.si (Okuduğunuz şiirde şair nasıl bir ruh hâli içindedir? Şiirde çizilen atmosfer, şairin ruh hâlini nasıl etkilemiştir?), "A.1. 9."; 2 ve 4.sü, "A.1. 5."; 3.sü, "A.1. 10."; 5 ve 6.sı, "A.1. 3." ile ilgilidir. 2 ve 4. ile 5 ve 6. sorular aynı kazanımla ilgiliyken 1 ve 3. sorular farklı kazanımlarla alakalıdır. 4 "Etkinlik" sorusunun 1 ve 2. si "A.1.13"; 3 (...Siz de aşağıdaki dizlerde geçen sıfatları bularak bunların türlerini ve şiire katkısını söyleyiniz) ve 4.sü (...Siz de şiirde virgülün bu görevlerini örnekleyen dizeler bulunuz); "A.1.12." kazanımlarına uygundur. "Kaldırımlar" başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından "Hazırlık" sorularının sadece bir tanesi okuma kazanımlarıyla ilişkiliyken "Metni Anlama ve Çözümleme" ile "Etkinlik" sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 2, 4; 5, 6) bazı kazanımlarla (1, 2, 4, 6, 7, 8, 11) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

"Bingöl Çobanları" başlıklı şiir türünden ikinci metne ait 3 "Hazırlık" sorusundan sadece 3.sü (Aşağıdaki şiirlerde doğanın nasıl anlatıldığını söyleyiniz.), okuma kazanımlarından "A.1.9" ile ilgiliyken diğer iki soru herhangi bir kazanıma uygun değildir. 11 tane olan "Metni Anlama ve Çözümleme" sorularından 1, 3, 5, 9 ve 10.su, okuma kazanımlarından "A.1. 9."; 2.si (... Şiirde birden fazla söyleyici tercih edilmesinin şiire katkısını tartışınız.), "A.1. 6."; 4.sü "A.1.2."; 6, 7 ve 11.si "A.1. 5.", 8.si ise "A.1. 3." ile ilgilidir. 1, 3, 5, 9 ve 10. ile 6, 7 ve 11. sorular birer kazanıma aitken diğer soruların her biri farklı kazanımları ölçmektedir. 2 "Etkinlik" sorusunun 1.si, "A.1. 13."; 2.si (Aşağıda "Bingöl Çobanları" şiirinden bir bölüm verilmiştir. Bu bölümde geçen sıfatları bularak tabloya yazınız.) ise "A.1.12." kazanımlarına uygundur. "Bingöl Çobanları" başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından "Hazırlık" sorularından sadece biri, "Metni Anlama ve Çözümleme" ile "Etkinlik" sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 1, 3, 5, 9, 10; 6, 7, 11) bazı kazanımlarla (1, 4, 7, 8, 10, 11) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

“Mohaç Türküsü” başlıklı şiir türünden üçüncü metnin 3 “Hazırlık” sorusundan hiçbiri (1. Mohaç Savaşı hakkında bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.), okuma kazanımlarıyla ilgili değildir. 5 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1.si (Mohaç Meydan Savaşı şiirde nasıl tasvir edilmektedir? Yapılan tasvirler savaş meydanını zihnimizde canlandırmaya yetiyor mu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız), “A.1. 9.”; 2.si, “A.1. 5.”, 3, 4 ve 5.si “A.1. 3.” kazanımlarına uygundur. 1 ve 2 sorular birer kazanımı ölçmeyi amaçlarken 3, 4 ile 5. sorular sadece bir kazanımla ilişkilidir. 5 “Etkinlik” sorusunun 1 ve 2.si “A.1. 5.”; 3. sü (... Uzun ve kısa heceler bu şekilde bir düzen içinde sıralanmasının şiirin ahengine katkısını belirtiniz.), “A.1.3”; 4.sü “A.1. 13.”; 5.si ise “A.1.12.” kazanımlarıyla ilişkilidir. “Mohaç Türküsü” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının hiçbiri okuma kazanımlarına uygun değilken “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 3, 4; 5; E.S. 1, 2) bazı kazanımlarla (1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 11) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

“Kerem Gibi” başlıklı şiir türünden dördüncü metnin 2 “Hazırlık” sorusundan hiçbiri (2. Bazı şair ve yazarların kimi eserlerinde toplumsal çağrıda bulunmasını, halkı kendi istediği ideoloji ve fikre yönlendirme çabasını nasıl değerlendiriyorsunuz?) okuma kazanımlarına uygun değildir. 13 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1.si, “A.1. 2.”; 2, 3, 4 ve 7.si (“Kerem Gibi” şiiri kaç birimden oluşmaktadır? Bu birimlerde anlatılanları arkadaşlarınızla paylaşınız.), “A.1. 9.”; 5.si, “A.1. 10.”; 6.sı “A.1. 8.”, 8, 9 ve 12.si “A.1. 3.”; 10.su (Teşbih sanatına “Kerem Gibi” şiirinden örnek dizeler gösteriniz.), “A.1. 5.”; 11.si, “A.1. 4.”; 13.sü ise “A.1.12.” kazanımlarına aittir. 1, 5, 6, 10, 11 ve 13. sorular birer kazanımı amaçlarken 2, 3, 4 ve 7 ile 8, 9 ve 12. sorular iki kazanımla ilişkilidir. “Etkinlik” sorusu bulunmayan “Kerem Gibi” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının hiçbiri okuma kazanımlarıyla ilişkili değildir. “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 2, 3, 4, 7; 8, 9, 12) bazı kazanımlarla (1, 6, 7, 8, 11, 13) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

“Dost” başlıklı şiir türünden son metnin 3 “Hazırlık” sorusundan hiçbiri (3. Üzüntülü olan birinin sorunlarını dinlerken ve onu teselli ederken nelere dikkat edilmelidir?) okuma kazanımlarıyla ilgili değildir. 7 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1.si (“Dost” şiirinde söyleyici kimdir? Söyleyici muhatabına hangi öğütleri vermektedir?), “A.1. 6.”; 2.si, “A.1. 2.”; 3.sü, “A.1. 9.”; 4.sü, “A.1. 5.”; 5.si, “A.1. 3.”; 6. (Okuduğunuz şiirde geçen sıfatları bularak türlerini belirtiniz.) ve 7.si ise “A.1.12.” kazanımlarına uygundur. 6 ve 7. soruların dışındaki tüm sorular birer kazanımla ilişkilidir. 3 “Etkinlik” sorusunun 1 ve 2.si, “A.1. 13.”; 3.sü (Aşağıdaki şiirde geçen sıfatları bularak türlerini belirleyiniz.) ise “A.1.12.” kazanımlarına aittir. “Dost” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının hiçbiri okuma kazanımlarına uygun değilken “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 6, 7; E.S. 1, 2) bazı kazanımlarla (1, 4, 7, 8, 10, 11) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

Ders kitabındaki şiir türüyle ilgili örnek metinlerin değerlendirme sorularına genel olarak bakıldığında bazı okuma kazanımlarının tekrar eden sorularla ölçülmesine rağmen 1 ve 8. kazanımların hiçbiri, ilgili metinlerin değerlendirme sorularında yer almamaktadır. 11. kazanım ise 9. sınıfı kapsamadığı için bu kazanıma yer verilmemiştir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu başlık altında araştırmanın üçüncü alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki tiyatro türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili bulgular analiz edilip yorumlanmıştır.

Tiyatro, oyunların oynandığı yapı; drama, oyun; yaşamdaki olayları sahnede canlandırma sanatı ve olayları oluş hâlinde gösteren eser gibi anlamlara gelmektedir. Tiyatro eserlerinde olaylar bir anlatıcının ağzından anlatılmaz, eserdeki kişiler tarafından doğrudan doğruya söylenir veya yapılır. Bu açıdan tümüyle konuşma ve harekete dayalı bir gösteri sanatı olan tiyatro için “göstermeye bağlı edebî metin”

ifadesi de kullanılır. Öğrencilerin özellikle konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesinde önemli bir tür olan tiyatro, tüm sınıf seviyelerinde (9, 10, 11, 12) yer almaktadır.

2018 TDE Dersi Öğretim Programı'ndaki tiyatroyla ilgili olan 14 okuma kazanımı aşağıda verilmiştir.

A.3. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.

A.3. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler.

A.3. 3. Metnin tema ve konusunu belirler.

A.3. 4. Metindeki çatışmaları belirler.

A.3. 5. Metindeki olay örgüsünü belirler.

A.3. 6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.

A.3. 7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.

A.3. 8. Metnin dil, üslup ve anlatım/sunum özelliklerini belirler.

A.3. 9. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.

A.3. 10. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.

A.3. 11. Metni yorumlar.

A.3. 12. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

A.3. 13. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.

A.3. 14. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar. (s. 23-24)

İncelenen 9. sınıf TDE ders kitabında tiyatro türüne ait üç metin (Fatih, Buzlar Çözülmeden, Ocak) yer almaktadır. Bu metinler ile ilgili değerlendirme sorularının Program'daki okuma kazanımlarına uygunluğuna ait bulgular Tablo 4'te verilip analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 4.

Tiyatro Türüyle İlgili Metin Değerlendirme Sorularının Okuma Kazanımlarına Uygunluğu

Kazanım No.	Metnin Adı (Tiyatro)								
	Fatih			Buzlar Çözülmeden			Ocak		
	H. S. (3)	M.A. Ç.S. (7)	E. S. (2)	H. S. (2)	M.A. Ç.S. (6)	E. S. (2)	H. S. (3)	M.A. Ç.S. (11)	E. S. (2)
3.1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
3.2	-	-	-	-	6	-	-	-	-
3.3	-	2	-	-	4	-	-	1	-
3.4	-	-	-	-	-	-	-	4,9	-
3.5	-	3	-	-	3	-	-	-	-
3.6	-	6	1	-	-	-	-	5	-
3.7	-	-	-	-	-	1	-	3,10	-
3.8	-	4	-	-	-	-	-	8	-
3.9	-	-	-	-	5	-	-	-	-
3.10	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3.11	3*	1,5,7	-	-	2	-	3*	2,6,7,11	-
3.12	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.13	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.14	-	-	2	-	-	2	-	-	2

Tablo 4'e göre ders kitabında tiyatro türüyle ilgili ilk metin "Fatih" başlıklı eserdir. Bu metnin 3 "Hazırlık" sorusundan sadece bir tanesi (3. Aşağıda, Arif Nihat Asya'nın "Fetih Marşı" şiirinden bir bölüm verilmiştir. Bu şiirle ilgili duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.) okuma kazanımlarıyla ilişkilidir ancak onun da şiir türüne ait olan "A.1. 9." kazanımıyla ilgili olması dikkat çekicidir. Diğer iki soru (1. Türk tarihini anlatan eserler okumak ya da bunları konu edinen tiyatro ve film izlemekten hoşlanır

mısınız? Neden?), herhangi bir kazanıma uygun değildir. 7 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1, 5 ve 7.si, “A.3. 11.”; 2.si (“Fatih” metninin konusunu ve temasını bulunuz.), “A.3. 3.”; 3.sü, “A.3. 5.”; 4.sü, “A.3. 8.”; 6.sı ise “A.3. 6.” kazanımlarına uygundur. 1, 5 ve 7 sorular aynı kazanımla ilgiliyken diğer soruların her biri farklı kazanımı amaçlamaktadır. 2 “Etkinlik” sorusunun 1.si (Okuduğunuz repliklerden yola çıkarak aşağıda verilen kişilerin özelliklerini belirleyiniz.), “A.3. 6.” ve 2.si, “A.3. 14.” kazanımlarına uygundur. “Fatih” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının sadece bir tanesi okuma kazanımlarıyla ilişkili ancak o kazanım şiir türüne aittir. “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 1, 5, 7) bazı kazanımlarla (1, 2, 4, 7, 9, 10, 12, 13) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

“Buzlar Çözülmeden” başlıklı ikinci tiyatro metninin 2 “Hazırlık” sorusundan hiçbiri (1. Bir tiyatro oyunun farklı oyuncular tarafından sergilenmesi izleyici üzerinde nasıl bir etki bırakır?) okuma kazanımlarıyla ilgili değildir. 6 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1.si (Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle bulunuz.), okuma kazanımlarından “A.3. 1.”; 2.si, “A.3. 11.”; 3.sü, “A.3. 5.”; 4.sü, “A.3. 3.”; 5.si, “A.3. 9.”; 6.sı (“Buzlar Çözülmeden” oyununda güldürü unsurları nasıl sağlanmıştır? Bu yönüyle geleneksel Türk tiyatrosuna benzediği söylenebilir mi? Buradan hareketle türün ortaya çıkışını ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.) ise “A.3. 2.” kazanımlarına uygundur. Her bir soru farklı birer kazanıma aittir. 2 “Etkinlik” sorusunun 1.si, “A.3. 7.” ve 2.si (Aşağıdaki cümlelerde geçen zarfları bularak türlerini yazınız.), “A.3. 14.” kazanımlarına uygundur. “Buzlar Çözülmeden” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının hiçbiri okuma kazanımlarıyla ilişkili değilken “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygun olmasına rağmen bazı kazanımlarla (4, 6, 8, 10, 12, 13) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

“Ocak” başlıklı son tiyatro metninin 3 “Hazırlık” sorusundan sadece bir tanesi (3. Can Yücel’in aşağıdaki şiirinde hangi öğütler verilmektedir? Bir insanın mutlu olabilmesi, hayatta gülümseyebilmesi için bunlar yeterli midir? Neden?), okuma kazanımlarıyla ilişkilidir, ancak o da şiir türüne ait olan “A.1. 9.” kazanımıyla ilgilidir. Diğer iki soru (1. Sizce aile bireylerini bir arada tutan en büyük etken ne olabilir?), herhangi bir kazanıma uygun değildir. 11 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1.si, (Okuduğunuz metnin konusunu bularak konunun güncelliğini koruyup korumadığını söyleyiniz.), “A.3. 3.”; 2, 6, 7 ve 11.si, “A.3. 11.”; 3 ve 10.su, “A.3. 7.”; 4 ve 9.su, “A.3. 4.”; 5.si (Nihat’ın ve Safiye’nin kişilik özelliğini en iyi yansıtan repliklerini bulunuz. Bu repliklerde hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığını söyleyiniz.), “A.3. 6.”; 8.si ise “A.3. 8.” kazanımlarına uygundur. 2, 6, 7 ve 11; 3 ve 10 ile 4 ve 9. sorular benzer kazanımlara ilişkinen diğer her bir soru farklı kazanımlarla ilgilidir. 2 “Etkinlik” sorusunun 1.si, “A.3. 10.” ve 2.si (Aşağıdaki yay ayraç içine uygun noktalama işaretlerini koyunuz.) ise “A.3. 14.” kazanımlarına uygundur. “Ocak” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının sadece bir tanesi okuma kazanımlarıyla (şiir türüne ait) ilişkiliyken “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 2, 6, 7, 11; 3, 10; 4, 9) bazı kazanımlarla (1, 2, 5, 9, 12, 13) ilgili hiç soru sorulmamıştır.

Ders kitabındaki tiyatro türüyle ilgili örnek metinlerin değerlendirme sorularına genel olarak bakıldığında bazı okuma kazanımlarının tekrar eden sorularla ölçülmesine rağmen 12 ve 13. kazanımların hiçbir örnek metnin ilgili sorusunda yer almadığı söylenebilir.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu başlık altında araştırmanın dördüncü alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki bilgilendirici (öğretici) metin türleriyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili bulgular analiz edilip yorumlanmıştır.

Bilgilendirici (öğretici) metinler, okuyucuya/dinleyiciye bir konuda bilgi vermek amacıyla yazılan, kurgusal olmayan metinlerdir. Bu tür metinlerde okuyucuya bir şeyler öğretmek, onun düşünce veya

kanaatlerini değiştirmek veya kuvvetlendirmek amaçlanır. 2018 TDE Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı'nda bu metinlerle ilgili on bir tür bulunmaktadır: biyografi/otobiyografi, mektup/e-posta, günlük/blog, anı (hatıra), haber metni, gezi yazısı, makale, sohbet ve fıkra, eleştiri, mülakat, deneme. Bunlardan biyografi/otobiyografi, mektup/e-posta, günlük/blog 9. sınıfta; anı (hatıra), haber metni, gezi yazısı 10. sınıfta; makale, sohbet ve fıkra, eleştiri, mülakat 11. sınıfta; deneme ise 12. sınıfta yer almaktadır. Tüm sınıf seviyelerinde ortak olan hiçbir bilgilendirici (öğretici) metin türü bulunmamaktadır.

2018 TDE Dersi Öğretim Programı'ndaki bilgilendirici (öğretici) metin türlerine ait olan 15 okuma kazanımı aşağıda verilmiştir.

- A.4. 1. *Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.*
- A.4. 2. *Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler.*
- A.4. 3. *Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar.*
- A.4. 4. *Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirler.*
- A.4. 5. *Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler.*
- A.4. 6. *Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler.*
- A.4. 7. *Metnin üslup özelliklerini belirler.*
- A.4. 8. *Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.*
- A.4. 9. *Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder.*
- A.4. 10. *Metinde yazarın bakış açısını belirler.*
- A.4. 11. *Metinde fikrî, felsefî veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirir.*
- A.4. 12. *Metni yorumlar.*
- A.4. 13. *Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir.*
- A.4. 14. *Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar.*
- A.4. 15. *Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar. (s. 24-26)*

İncelenen 9. sınıf TDE ders kitabında bilgilendirici (öğretici) metin türlerinden biyografi/otobiyografi, mektup/e-posta, günlük/blog bulunmaktadır. Bu çalışma biyografi/otobiyografi türüyle ilgili üç metin (Bedri Rahmi Eyuboğlu, Orhan Veli Kanık, Ahmed Paşa) üzerinde yapılmıştır. Bu metinler ile ilgili değerlendirme sorularının Program'daki okuma kazanımlarına uygunluğuna ait bulgular Tablo 5'te verilip analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 5.

Bilgilendirici (Öğretici) Metin Türleriyle İlgili Metin Değerlendirme Sorularının Okuma Kazanımlarına Uygunluğu

Kazanım No.	Metnin Adı (Biyografi/Otobiyografi)								
	Bedri Rahmi Eyuboğlu			Orhan Veli Kanık			Ahmed Paşa		
	H. S. (2)	M.A. Ç.S. (5)	E. S. (1)	H. S. (3)	M.A. Ç.S. (6)	E. S. (1)	H. S. (2)	M.A. Ç.S. (6)	E. S. (0)
4.1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
4.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.3	-	-	-	-	3	-	-	1	-
4.4	-	1,2	-	-	-	-	-	-	-
4.5	-	4	-	-	6	-	-	-	-
4.6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.7	-	5	-	-	-	-	-	-	-
4.8	-	-	-	2	-	-	-	-	-
4.9	-	-	-	-	-	-	-	5	-
4.10	-	-	-	-	2	-	-	-	-
4.11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.12	-	3	-	-	4,5	-	-	2,3,4	-
4.13	-	-	-	3	-	-	-	-	-
4.14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.15	-	-	1	-	-	1	-	6	-

Tablo 5'e göre ders kitabındaki bilgilendirici (öğretici) metin türleriyle ilgili ilk metin "Bedri Rahmi Eyuboğlu" başlıklı eserdir. Bu metnin 2 "Hazırlık" sorusundan hiçbiri (1. Biyografik filmler izlemeyi sever misiniz? Bu filmlerin izleyiciye katkısı ne olabilir?), okuma kazanımlarına uygun değildir. 5 tane olan "Metni Anlama ve Çözümleme" sorularından 1 ve 2.si (Bedri Rahmi Eyuboğlu hangi güzel sanat dallarında eserler vermiştir? Bu sanat dallarının birbiriyle nasıl bir ilişkisi olabilir?), "A.4. 4."; 3.sü, "A.4. 12."; 4.sü, "A.4. 5."; 5.si (Okuduğunuz metni akıcılık, yalınlık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunculuk, zenginlik, sıcaklık, kuruluk gibi hususlara göre değerlendirerek yazarın üslubu hakkında bilgi veriniz.) ise "A.4. 7." kazanımlarına uygundur. 1 ve 2. sorular aynı kazanımla ilgiliyken diğer soruların her biri farklı kazanımı amaçlamaktadır. 1 tane olan "Etkinlik" sorusu (Aşağıdaki parçada "kesme işareti, nokta, yay ayraç, tırnak işareti, kısa çizgi"nin hangi işlevde kullanıldığını belirleyiniz. Bu noktalama işaretlerini aynı işlevde kullanarak defterinize örnek cümleler yazınız.) ise "A.4. 15." kazanımına uygundur. "Bedri Rahmi Eyuboğlu" başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından "Hazırlık" sorularının hiçbiri okuma kazanımlarına uygun değilken "Metni Anlama ve Çözümleme" ile "Etkinlik" sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 1, 2,) bazı kazanımlarla (1, 2, 3, 6, 8, 9, 10, 11, 13, 14) ilgili hiç soru bulunmamaktadır.

"Orhan Veli Kanık" başlıklı ikinci bilgilendirici (öğretici) metnin 3 "Hazırlık" sorusundan birincisi (Kişi kendisini anlatırken nesnel davranabilir mi? Neden?), herhangi bir okuma kazanımına uygun değilken 2.si, "A.4. 8."; 3.sü (Aşağıda bir bölümü verilen şiirden, yazarın otobiyografisine ulaşılabilir mi?) ise "A.4. 13." kazanımlarıyla ilgilidir. 6 tane olan "Metni Anlama ve Çözümleme" sorularından 1.si (Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi *TDK Türkçe Sözlük*'ten kontrol ediniz.), "A.4. 1."; 2.si, "A.4. 10."; 3.sü, "A.4. 3."; 4 ve 5.si, "A.4. 12."; 6.sı (Okuduğunuz metinde hangi anlatım biçimlerinin kullanıldığını gösteriniz.) ise "A.4. 5." kazanımlarına uygundur. 4 ve 5. sorular aynı kazanımla ilgiliyken diğer soruların her biri farklı kazanımı amaçlamaktadır. 1 tane olan "Etkinlik" sorusu (Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri

bularak bunların cümlelerdeki işlevlerini belirleyiniz.) ise “A.4. 15.” kazanımıyla ilişkilidir. “Orhan Veli Kanık” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının ikisi okuma kazanımlarına uygunken “Metni Anlama ve Çözümleme” ile “Etkinlik” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 4, 5) bazı kazanımlarla (2, 4, 6, 7, 9, 11, 14) ilgili hiç soru bulunmamaktadır.

“Ahmed Paşa ” başlıklı son bilgilendirici (öğretici) metnin 2 “Hazırlık” sorusundan hiçbiri (1. Sizce bir sanatçıyı en iyi hangi tür eserler tanıtır? Neden?), okuma kazanımlarıyla ilişkili değildir. 6 tane olan “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1.si (Okuduğunuz metnin konusunu ve metnin yazılış amacını belirleyiniz.), “A.4. 3.”; 2, 3 ve 4.sü, “A.4. 12.”; 5.si (Yazar, Ahmed Paşa’yı anlatırken hem nesnel hem de öznel ifadelere başvurmuştur. Buna göre metinde anlatılanlardan hangisinin bilgi, hangisinin yorum olduğunu belirleyiniz.), “A.4. 9.”; 6.sı ise “A.4. 15.” kazanımlarına uygundur. 2, 3 ve 4. sorular aynı kazanımla ilgiliyken diğer soruların her biri farklı kazanımı amaçlamaktadır. Bu metnin “Etkinlik” sorusu bulunmamaktadır. “Ahmed Paşa” başlıklı metinle ilgili değerlendirme sorularından “Hazırlık” sorularının hiçbiri okuma kazanımlara uygun değilken “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularının tamamı kazanımlara uygundur, ancak bu sorulardan bazıları kazanım tekrarı yaparken (M.A.Ç.S. 2, 3, 4) bazı kazanımlarla (1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14) ilgili hiç soru bulunmamaktadır.

Ders kitabındaki bilgilendirici (öğretici) metin türlerinden biyografi/otobiyografi ile ilgili örnek metinlerin değerlendirme sorularına genel olarak bakıldığında bazı okuma kazanımlarının tekrar eden sorularla ölçülmesine rağmen 2, 6, 11 ve 14. kazanımların hiçbir örnek metnin ilgili sorusunda yer almadığı söylenebilir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretim programlarının somut hâli olan ders kitapları, öğrencilere ücretsiz dağıtıldığı için bütün öğrencilerde bulunmaktadır. Bu yönüyle öğretimin vazgeçilmez malzemesi durumundadır. Ders kitaplarından öğretim programına uyumlu olması beklenir. Kitabın özellikle programdaki kazanımları öğrencilere aktarma noktasında eksiksiz olması gerekmektedir. Çünkü onun aktaramadığı, öğrenciye kavratmadığı bir kazanım öğretim programının başarısızlığı olarak görülecektir. Bu açıdan ders kitaplarının, ilgili olduğu programın amaç ve kazanımlarına tam anlamıyla uyumlu olması şarttır. Bu çalışmada, 2018 TDE Dersi Öğretim Programı’na uygun olarak Sonuç Yayınları tarafından hazırlanan 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabındaki metinlere ait değerlendirme sorularının programdaki okuma kazanımlarıyla uyumunu tespit etmek amaçlanmış ve ulaşılan sonuçlar aşağıda ortaya konularak tartışılmıştır.

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında araştırmanın birinci alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili sonuçlar yer almaktadır. TDE ders kitabında “Giriş” ünitesinden sonra gelen ilk metin, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türlerinden olan hikâyedir. 2018 TDE Dersi Öğretim Programı’nda, kazanım sıralamasında, öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metin türleriyle ilgili kazanımlar ikinci sırada olmasına rağmen ders kitabında bu sıralamaya uyulmamıştır. Program’da öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metinlere ait okuma kazanımları 16 tane olup diğer türlerin her birinden daha fazladır. Ders kitabında hikâye türüne ait iki metin (Elli Kuruş, Birtakım İnsanlar) yer almaktadır. Bu metinlerin toplam 6 “Hazırlık” sorusundan ikisi okuma kazanımlarına uygundur. Ancak 10 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusunun ve 11 “Etkinlik” sorusunun tamamı okuma kazanımlarına uygundur. Elli Kuruş” başlıklı metne ait “Etkinlik” sorularından 2, 3 (A.2. 9.) ve 5,6 (A.2. 16.) aynı kazanımlarla; “Birtakım İnsanlar” başlıklı metne ait “Etkinlik” sorularından 1, 2, 4 (A.2. 9.) aynı kazanımla ilişkilidir. Ancak 1, 4, 8, 10. 11 ve 15 numaralı kazanımlarla ilgili hiçbir değerlendirme sorusu bulunmamaktadır. Benzer dağılım

Dilidüzgün ve Genç (2019); Deniz, Tarakçı ve Karagöl (2019) ile Kurnaz'ın (2013) çalışmasında da görülmektedir.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında araştırmanın ikinci alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki şiir türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili sonuçlar yer almaktadır.

Ders kitabındaki üçüncü ünite ve ikinci metin türü şiirdir. 2018 TDE Dersi Öğretim Programı'nda, kazanım sıralamasında, şiir türüyle ilgili kazanımlar birinci sırada olmasına rağmen ders kitabında bu sıralamaya uyulmamıştır. Program'da şiire ait okuma kazanımları 13 tanedir. Ders kitabında bu türe ait beş metin (Kaldırımlar, Bingöl Çobanları, Mohaç Türküsü, Kerem Gibi, Dost) yer almaktadır. Bu metinlerin toplam 10 “Hazırlık” sorusundan sadece biri (Kaldırımlar) okuma kazanımlarına uygundur. Ancak 44 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusunun ve 14 “Etkinlik” sorusunun tamamı okuma kazanımlarına uygundur. “Kaldırımlar” başlıklı metne ait “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularının 2 ve 4.sü (A.1. 5.), 5 ve 6.sı (A.1. 3.); “Etkinlik” sorularının 1 ve 2.si (A.1. 13.), 3 ve 4.sü (A.1.12.) aynı kazanımlarla ilişkilidir. “Bingöl Çobanları” başlıklı metnin “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1, 3, 5, 9 ve 10.su (A.1. 9.); 6, 7 ve 11.si (A.1. 5.) aynı kazanımlarla ilişkilidir. “Mohaç Türküsü” başlıklı şiirin “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 3, 4, 5 ve 7.si (A.1. 3.); “Etkinlik” sorularından 1 ve 3.sü (A.1. 5.); 2 ve 5.si (A.1.12.) aynı kazanımlara aittir. “Kerem Gibi” başlıklı metnin “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 2, 3, 4 ve 7.si (A.1. 9.); 8, 9 ve 12.si (A.1. 3.) aynı kazanımlara ilişkilidir. “Dost” başlıklı şiir türünden son metnin “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 6 ve 7.si (A.1.12.); “Etkinlik” sorularından 1 ve 2.si (A.1. 13.) aynı kazanımlarla ilişkilidir. 11 numaralı kazanım 9. sınıfı kapsamadığı için değerlendirme sorularında yer almamaktadır. Ancak 1 ve 8 numaralı okuma kazanımlarıyla ilgili hiçbir değerlendirme sorusu bulunmamaktadır. Aynı dağılım Dilidüzgün ve Genç (2019); Deniz, Tarakçı ve Karagöl (2019) ile Kurnaz'ın (2013) çalışmalarında da yer almaktadır.

Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında araştırmanın üçüncü alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki tiyatro türüyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili sonuçlar yer almaktadır.

Ders kitabındaki altıncı ünite ve beşinci metin türü tiyatrodur. 2018 TDE Dersi Öğretim Programı'nda, kazanım sıralamasında, tiyatro türüyle ilgili kazanımlar üçüncü sırada bulunmaktadır ve 13 tanedir. Ders kitabında bu türe ait üç metin (Fatih, Buzlar Çözülmeden, Ocak) yer almaktadır. Bu metinlerin toplam 8 “Hazırlık” sorusundan sadece iki tanesinin şiir türüne ait okuma kazanımıyla ilgili olması dikkat çekicidir (A.1. 9.). Diğer sorular okuma kazanımlarına uygun değildir. Bu türle ilgili 24 “Metni Anlama ve Çözümleme” ile 6 “Etkinlik” sorusunun tamamı okuma kazanımlarına uygundur. İlk metin olan “Fatih” başlıklı eserin “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 1, 5 ve 7.si (A.3. 11.) kazanımına aittir. “Ocak” başlıklı son tiyatro metninin “Metni Anlama ve Çözümleme” sorularından 2, 6, 7 ve 11.si (A.3. 11.), 3 ve 10.su (A.3. 7.); 4 ve 9.su (A.3. 4.) kazanımlarıyla ilişkilidir. Ancak 2 ve 13 numaralı okuma kazanımlarıyla ilgili hiçbir değerlendirme sorusu bulunmamaktadır. Dilidüzgün ve Genç (2019); Deniz, Tarakçı ve Karagöl (2019) ile Kurnaz'ın (2013) çalışmalarında da durumun aynı olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Bu başlık altında araştırmanın dördüncü alt problemi olan “9. sınıf TDE ders kitaplarındaki bilgilendirici (öğretici) metin türleriyle ilgili metin değerlendirme soruları okuma kazanımlarına uygun mudur?” sorusuyla ilgili sonuçlar yer almaktadır.

TDE ders kitabında yedinci ünite ve altıncı metin türü bilgilendirici (öğretici) metinlerden biyografi/otobiyografidir. 2018 TDE Dersi Öğretim Programı'nda, kazanım sıralamasında, bilgilendirici

(öğretici) metin türleriyle ilgili kazanımlar dördüncü sıradadır ve 15 tanedir. Ders kitabında bu türle ilgili üç metin (Bedri Rahmi Eyuboğlu, Orhan Veli Kanık, Ahmed Paşa) yer almaktadır. Bu metinlerin toplam 7 “Hazırlık” sorusundan ikisi okuma kazanımlarıyla ilişkilidir. Ancak 17 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusunun ve 2 “Etkinlik” sorusunun tamamı okuma kazanımlarına uygundur. Ders kitabındaki bilgilendirici (öğretici) metin türleriyle ilgili ilk metin olan “Bedri Rahmi Eyuboğlu” başlıklı eserin 5 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusundan 1 ve 2.si (A.4. 4.); “Orhan Veli Kanık” başlıklı ikinci bilgilendirici (öğretici) metnin 6 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusundan 4 ve 5.si (A.4. 12.); “Ahmed Paşa” başlıklı son bilgilendirici (öğretici) metnin 6 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusundan 2, 3 ve 4.sü (A.4. 12.) aynı kazanımlara ilişkindir. Fakat 2, 6, 11 ve 14. kazanımlarla ilgili hiçbir değerlendirme sorusu bulunmamaktadır. Benzer durum Dilidüzgün ve Genç (2019); Deniz, Tarakçı ve Karagöl (2019) ile Kurnaz’ın (2013) çalışmasında da görülmektedir.

Araştırmanın genel sonucu, ders kitabındaki metinlere ait değerlendirme sorularının, öğretim programındaki tüm okuma kazanımlarını karşılamadığını ortaya koymuştur. Sonuç Yayınları tarafından hazırlanan ders kitabında “Hazırlık” soruları için “İşlenecek metne dikkat çekmek, öğrencilerden bir beklenti ve merak oluşturmak amacıyla hazırlanan çalışmaları içermektedir.” açıklaması bulunmaktadır (s.8). Bundan hareketle “Hazırlık” sorularının okuma kazanımlarını tam olarak kapsaması beklenmeyebilir. İncelenen tüm metinlerdeki 35 “Hazırlık” sorusundan sadece 8’inin kazanımlarla ilgili olması sıkıntı oluşturmayabilir ancak tiyatro türündeki metinlerin iki “Hazırlık” sorusunun şiir türüne ait okuma kazanımlarıyla ilgili olması uygun değildir.

Tüm metinlere ait 95 “Metni Anlama ve Çözümleme” sorusu ile 38 “Etkinlik” sorusunun tamamı okuma kazanımlarıyla ilgilidir. Ancak bu soruların bazılarının bazı kazanımları defalarca yinelemesine rağmen türe ait bazı kazanımlara ise hiç yer vermemesi sıkıntı oluşturmaktadır. Öyküleyici (anlatmaya bağlı) edebî metne ait 6, şiire ait 2, tiyatroya ait 2 ve öğretici (bilgilendirici) metin türüne ait 4 okuma kazanımıyla ilgili hiç değerlendirme sorusu bulunmamaktadır. Değerlendirme sorusunun hiç olmaması o kazanımın ihmal edildiği sonucunu doğurmaktadır. Programın öğrenciye vermeyi amaçladığı kazanımın verilemediği ve bunun sonucunda da programın hedefine tam anlamıyla varamayacağını ortaya koymaktadır. Bundan dolayı programların en önemli aracı konumundaki ders kitaplarının daha özenli hazırlanması programların ve ana dili eğitiminin daha başarılı olmasını sağlayacaktır.

Öneriler

Araştırmada ulaşılan bulgu ve sonuçlardan hareketle aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

- Okuma kazanımları kitaptaki metinlere ait değerlendirme sorularında dengeli bir biçimde kullanılmalıdır. Kazanımların kullanım sıklıklarında büyük farklılıklar olmamalıdır.
- Ders kitaplarındaki türlere ait tüm metinler üzerinde benzer incelemeler yapılarak ders kitabı hazırlayan ve bu kitapları denetleyen birimlerle paylaşılmalıdır.
- Bir metin türüne ait tüm sınıf seviyelerindeki (9-12) örnek metinlerin değerlendirme soruları okuma kazanımları açısından incelenmelidir.
- Yazma ve sözlü iletişim becerileri için de benzer çalışmalar yapılarak programlar amaçlarına ulaşması noktasında desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aytaş, G. (2006). Edebî türlerden yararlanma. *Milli Eğitim Dergisi Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı*, 169, 261-276.
- Bilgin Topçu, Ü. (2014). Türk edebiyatı dersinde okuma becerisini geliştirme görevi: beklentiler, sınırlar, öneriler. *Başkent University Journal of Education* 1/1, 19-26.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, A.Y. & Kılıç, S. (2019). 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlere yönelik öğretmen görüşleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3/3, s. 265-281.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde “edebi metin”in yeri ve anlamı. *Milli Eğitim Dergisi, Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı*, 169, s.75-84.
- Deniz, K., Tarakçı, R. & Karagöl, E. (2019). Okuma kazanımları açısından Türkçe ders kitapları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7/3, s. 688-708.
- Demirel, Ö. (1999). Türkçe Öğretimi. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dilidüzgün, Ş & Genç, Ş (2019). Türkçe dersi okuma kazanımlarının metin yapı ölçütlerini karşılama yeterliği: 8. sınıf örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/64, 262-571
- Dursunoğlu, H. (2006). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkçe ve edebiyat öğretiminin ortaöğretimdeki tarihi gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi, Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı*, 169, 227-245.
- Duman, A. (2003). Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı)*, 13, 151-155.
- Duman, A. (2010). Türkçe eğitiminde metne müdahale sorunu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, s.285-295.
- Erdem, İ. & Topbaş, S. (2017). Dil ve anlatım ile Türk edebiyatı derslerinde karşılaşılan sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerilerine dair öğretmen görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(2), 465-495.
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 241-270.
- Göçer, A. (2015). Türk dili ve edebiyatı eğitiminde ölçme ve değerlendirme uygulamalarına genel bir bakış. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*.11(3), 787-815.
- Günay, V. D. (2006). Liselerdeki yazın eğitimine yeni bir yaklaşım. *Milli Eğitim Dergisi Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı*, 169, 8-17.
- Günay, V. D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Pegem Akademi Yayınları. Ankara.
- Karasar, N. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (22. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C. (1993). Yeni Türk Edebiyatı Öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Dergisi*, 26(1), 29-38.
- Kurnaz, H. (2013). Ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki tema değerlendirme sonuçları üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Malatya.
- MEB. (2015). *Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2017). *Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2018). *Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Özcan, M. S. (2019). Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı 9. Ankara: Sonuç Yayınları.
- Savaşkan, V. (2016). Ortaöğretim 9. sınıf Türk edebiyatı ders kitabındaki metin altı sorular üzerine bir inceleme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/6, s.821-836.
- Şimşek, H. (2009). Methodical Problem in The Researches Of Educational History. Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, year: 2009, vol: 42, no: 1, s. 33-51.
- Ülper, H. (2010). Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı, G. & Yılmaz, Y. (2013a). Türkiye’de ana dili öğretim programları. Cemal Yıldız (Editör). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.